

Id. Markó Károly (1791-1860)

Ruth és Boáz találkozása

Olaj, vászon, 107 x 138 cm

Jelezve balra lent: C. Markó S. p. Ap. 1857

Irodalom:

- Pogány Ö. Gáborné: Id. Markó Károly művei. Művészettörténeti tanulmányok, Budapest 1957. 429.

Közölve:

- The Connoisseur LXXIII (1925) 175. 564.

Proveniencia:

- II. Lipót toszkán nagyherceg és örököseinek gyűjteménye

“Hallgass ide leányom! Ne menj más földjére tallózni, ne menj el innét, hanem szegődj szolgálaimhoz. Tartsd szemet a földet, amelyet learatnak és haladj a nyomukban. Megparancsoltam szolgálaimnak, hogy ne háborgassanak. S ha megszomjazol, menj oda a korszóhoz és igyál abból, amit szolgálaim telemertek.” (Rut 2, 5-9)

Id. Markó Károly 1857-ben készült nagyméretű képe az ószövetségi Ruth könyvéből meríti témáját. A Biblia egyik legrövidebb könyve a fiatal özvegyasszony Ruth és az idősebb Boáz találkozásának története: Ruth anyósának egyik rokona Boáz, akinek földjén az asszony dolgozni kezdett. Feladata az aratók után haladva a kalászszedés volt. Mikor a gazda kijött a földre, feltűnt neki a fiatalasszony és érdeklődni kezdett utána. Szolgájától megtudta, hogy Ruth egész nap szorgalmasan végezte a kimerítő munkát, ráadásul rokona. Ekkor magához hívatta ezt a jelenetet ábrázolja Markó Károly festménye. A történet szerint Boáz később feleségül veszi Ruth-ot.

Markó oeuvre-jében nem egyszer fordul elő, hogy egy-egy téma többször is felbukkan. A különböző mitológiai, világi jelenetek mellett számos olyan vallási téma található, amely különösen a szívéhez nőtt: Krisztus megkeresztelésén kívül, amelynek több mint tíz ismert ábrázolása van, ezek közé tartozik Ruth és Boáz találkozásának jelenete is. A téma a középkortól kezdve rendkívül kedvelt volt, 16 különböző jelenetre felosztva már kódexekben is szerepelt, sorozat formájában, vagy önálló ábrázolásként. A leggyakrabban egyébként éppen a Markó által is megörökített jelenet szerepel a műveken. Nicolas Poussin (1594-1665) 1660 és 1664 között Richelieu bíboros megbízásából festett Négy évszak című ciklusában a Nyár ábrázolásán ezt a jelenetet választotta az évszak allegorikus megjelenítésére: az aratási jelenet, a tűző nap, a búzamezők ragyogó fénye kétségkívül a legmelegebb évszakra utalnak. Markó számára természetesen nem az allegorikus feldolgozás lehetősége jelentett vonzerőt: a jól ismert részletekből kialakított olasz tájban elhelyezhető aratási jelenet két kedvelt tematikájának bibliai

illetve olasz jelenet összekapcsolását tette lehetővé. Az ábrázolás szinte egész munkásságát végigkísérte. Bár korai levelei között még nem említi, mint megfestésre váró témát, 1847-ben írt levele említést tesz egy 180-210 francesconiért eladott *Ruth képről*, majd két évvel később újra felbukkan *Ruth neve*: “...és remélem, hogy lesz olyan szerencsém, amilyen a kis *Ruth*-tal volt.”

Ruth és Boáz találkozásának valamennyi ábrázolását sajnos nem ismerjük; Pogány Ö. Gáborné oeuvre-katalógusa vélhetőleg nem teljes. Az összegyűjtött művek között a datálatlanok sorában bújjik meg egy *Ruth és Boáz találkozása*, amelynek leírásából ráismerhetünk művünkre: “Baloldalt terebélyes fa alatt szakállas férfi ül, az előtte álló ifjú egy fiatal nőt vezet eléje. A térdet hajtó nő kötényében kalászkok vannak. A gabonaföldön két nő és két férfi dolgozik, távolabb két teve legel, az aratók felé két nő közeledik. Baloldalt a háttérben hegyek, középen kis dombon facsoport, jobbra meredek sziklafal alatt pálmák. Az árnyékos előtérben növények.” Az ugyanitt megadott irodalom szerint az angol *The Connoisseur* című művészeti folyóirat 1925-ös évfolyamában a 175. oldalon (Pogánynénál tévesen 174) közlik a festménynek, mint ismeretlen műnek a fényképét és Mr. J. Mettam, birminghami gyűjtő segítséget kér a kép azonosításához: “SIR, - I send photograph of an oil painting which I bought some little time back in Birmingham. I am desirous of finding who painted same; actual size of painting, 41 in. by 56 in. J. Mettam” / Uram, itt küldöm egy nem oly rég Birmingham-ben vásárolt olaj festmény fotóját. Nagyon szeretném tudni, ki festette. A kép mérete 41 x 56 inch J.Mettam./ A következő év első számában (1926, 38., Pogánynénál ismét tévesen 174) érkezik válasz. Eszerint R. W. Spranger azonosítja “Karl Marko (1794-1860)” magyar művész képeként s úgy véli, hogy e mű eredetije a toszkán nagyherceg tulajdonában volt: “I believe that the original was the property of the last Duke of Tuscany, left by him in the Florentine Modern Gallery of Belle Arti, but whitdrawn to Vienna by his heirs some thirty years ago.” / Azt hiszem, hogy az eredeti az utolsó toszkán nagyherceg tulajdonában volt, aki a firenzei Modern Gallery of Belle Arti -ban hagyta, majd övéi mintegy harminc évvel ezelőtt Bécsbe vitték. / Az oeuvre-katalógus összeállítója nyilván csak ebből a közlésből ismerte a képet, így nem tudhatta, hogy jelzetében datált, s így kerülhetett a datálatlan művek csupán betűrendes csoportjába.

A *Ruth és Boáz találkozása* című festménynek a megrendelője II. Lipót Toszkánia utolsó nagyhercege, aki 1824-ben kerül trónra. 1848-ban támogatja a Piemont függetlenségi harcát a Habsburgok ellen. A szárd király veresége után azonban csak a Habsburgokkal kiegyezve “árnyékhercegeként” térhet vissza Firenzébe, ahol a megszálló osztrák csapatokra támaszkodva önkényuralmi rendszert vezetett be. 1859-ben - az olasz ujjáegyesítés kezdetekor - nem lépett harcba az osztrákok ellen a franciák és a szárdok oldalán, ezért lemondásra kényszerítették, őt és családját száműzték Firenzéből. A festmény további sorsáról annyit tudunk, hogy mintegy 30 évig a Modren Gallery of Belle Arti falán függött,

Id. Markó Károly: Ruth és Boáz találkozására (befejezetlen) MNG

majd a század utolsó évtizedében a nagyherceg Bécsben élő leszármazottaihoz került. A mű Bécsben bukkan fel 100 évvel később az 1990-es években.

Markó Károly 1857-ben már majdnem tíz éve a Firenze melletti Villa 'Appeggiben élt, ahová 1848-ban költözött tanítványa és tisztelője, Ugolino della Gherardesca gróf jóvoltából. A környezetváltásra elsősorban szemének fokozatos romlása miatt volt szükség. Appeggi magányába való költözése előtt Firenzében népszerűsége és elismertsége tetőfokára hágott. Tanítványok vették körül, pártfogói, tisztelői állandóan látogatták műtermét. Megrendelői a legmagasabb körökből kerültek ki. Dicsérő hangú cikkek sokasága jelent meg róla. "Soha nem szűnök meg dicsérni ennek a nagy művésznek a munkáit, aki belecsozott abba, hogy folytonosan a természetet és a természet jelenségeit tanulmányozta... A növények megfestése képein olyan pontos megfigyelésre vall, hogy azt is felismerhetjük, mely növényfajta, mely családhoz tartoznak..." A kényszerű környezetváltás művészetében tulajdonképpen semmiféle átalakulást nem hozott. Kiforrott művészete változások nélkül virágzott tovább. Az antik művészethez kötődő, a klasszikus hagyományokat tiszteletben tartó festészete a természet aprólékos, pontos megfigyelésére épül, s a virtuozitással megfestett, valóságos elemekből komponált ideális tájak élénkítésére továbbra is staffázsalakokat használ. Erre

a korszakára éppúgy jellemzőek a mitológiai, vallásos illetve az olasz nép életéből vett jelenetek, mint a korábbiak. Megfigyelhető, hogy többször bukkan fel képein az aratás (például *Olasz táj aratási jelenettel*, 1848-55, *Kaszálás*, 1850, *Olaszországi táj aratókkal*, 1859), nem utolsósorban a több Ruth ábrázolásnak köszönhetően.

A *Ruth és Boáz találkozására* című mű a festőnek szinte állandóvá vált képi elemeiből épül fel: nagyobb illetve kisebb, sőt egészen apró részletekről van szó. Bizonyos mozdulatok, a mitológiai antik ruházat nem változott a *Szent Hajdan gyöngyei* óta. Az előteret díszítő Markó-kaktusz, a zöld növényzet jól ismert, az egy helyütt megnyíló horizonton halványkék hegyek derengenek a távolban, fák közt megbúvó romok, a kőhíd íve, a szinte figurális szignónak is tekinthető nőalak fején kosárral egészen kicsiben, ugyanígy a vele szemközt legelésző állatok a távolban olyan motívumok, amelyek Markónak ebben az időszakban már szinte minden képén szerepelnek. Mindehhez csatlakozik a szintén az utolsó tíz évben kedvelté vált búzamező. A toszkán nagyherceg Markó régi tisztelője és barátja vélhetőleg megrendelte a képet a festőnél s nem lehet kizárni annak a lehetőségét, hogy az egyes motívumokat tételesen felsorolva konkrét kompozíciót kért a művésztől, amelyen valamennyi, festészetének addigi legsikerültebb eleme megtalálhatók.

A kompozíció érdekessége, hogy az alakok között nin-

Id. Markó Károly: Tanulmány Ruth és Boáz találkozásához (MNG)

csenek főszereplők, központi figurák, a jelenet, amelynek a mű címét köszönheti, szereplőivel a kép egyik oldalán mellérendelt szerepet kapott. Mellette az aratást végzők ugyanolyan súllyal bírnak, ebben nyilvánul meg az a már említett mozzanat, miszerint a festő egy bibliai és egy abban az időszakban felettebb közkedvelt aratási jelenetet kapcsolt össze. A kompozíció hasonló elrendezésű más bibliai tárgyú képein is, például a *Jézus Pétert az Egyház fejévé teszi* című akvarellvázlaton (1842, MNG ltsz.: 1905-2145), ahol a szereplők a kép baloldalán gyülekeznek, míg a kompozíció jobb felét szinte teljes egészében kitölti egy kőhíd s annak íve. A *Krisztus bevonulása Jeruzsálembe* című művén (1855, MNG ltsz.: 50.62) szintén sok szereplőt vonultat fel, akik végighúzódnak az egész képtéren s Jézus alakja elvész közöttük. Más ismert Ruth ábrázolásokon Ruth és Boáz alakja inkább központi helyet foglal el: valamennyi már Appeggikorszakában készült, ám egyik sem olyan összegző jellegű, mint a tárgyalt kép s a történetnek nem is pontosan ugyanazt a mozzanatát ábrázolják. Az 1851-ből illetve 1856-ból származó két kép a *Ruth története* címet viseli, s Boáz mindketten egyelőre csak szolgálójával tárgyal: mozdulata nyilvánvaló, a dolgozó asszony felé mutat. Az egyikben csupán egyik alak látható, a másikon több, ám Boáz a kép középpontjában helyezkedik el. Az 1859-ben készült, ma a bécsi Österreichische Galerie tulajdonában lévő (ltsz.: 5645) *Eszményi táj Ruth és Boázzal* szintén a kép középpontjában mutatja a két alakot: Ruth kezét csókol Boáznak, azaz már hátláját fejezi ki annak jóindulatáért.

A tárgyalt festményt összehasonlítva a MNG tulajdonában lévő nagyméretű befejezetlen olajképpel (MNG ltsz.: 3064) és grafikai alkotással (MNG ltsz.: 1905-2159) újraértelmezhetjük a három mű egymáshoz való viszonyát. Minden kétséget kizáróan a figurákat felvázoló akvarell képünk előtanulmánya. Az akvarellen ugyan tizenhárom alak szerepel, az olajfestményen pedig csak tíz, de könnyen belátható, hogy az olajfestmény kompozíciója követelte meg az egyszerűsítést: további három figura túlsúlyoltta tette volna a művet.

Rendkívül érdekes azonban, hogy szinte ugyanezt a figurarost használta fel a tárgyalt képhez is, hiszen a baloldali három figura elhelyezésben, részleteiben is, s jobbra haladva a számár, a kalászkötő férfi, a két közeledő nőalak, a másik két dolgozó férfi s két előrehajló nő figurája teljesen megegyező, a különbség csupán a hiányzó figurákon múlik. Az alakok mozdulatai, elhelyezkedésük, ruházatuk, de még a ruhák esése, ráncai is olyan tökéletesen megegyeznek.

Csak valószínűsíthetjük, hogy a nagyméretű, befejezetlen olajkép Id. Markó Károly egyik utolsó alkotása, amelynek befejezését 1860-ban bekövetkezett halála akadályozott meg. Feltételezhető, hogy olyan megrendelő számára készült, aki ismerte a nagyherceg számára festett művet és ahhoz hasonló alkotás elkészítésével bízta meg a művészt. A két festmény összehasonlítása tájékozódást jelenthet a Markó-kutatók számára az évtizedek óta vitatott kérdésben: készített-e a festő saját képeiről tökéletesen azonos másolatokat, vagy ezek a korabeli másolatok tanítványai vagy követői kezétől származnak e. A válasz a két vizsgált festményt a többi ismert Ruth és Boáz képpel is összehasonlítva egyértelmű: a mester felhasználta a korábbi művek valamennyi rekvizitumát, kompozíciós sémáját, de az ábrázolt táj részleteit, a romokat, a sziklákat, a vegetációt és a staffázsfigurák elhelyezését újrafogalmazza.

A *Ruth és Boáz találkozására* Id. Markó Károly késői periódusának főműve.

Az élete utolsó korszakában készült festményen tekintve az igen magas rangú megrendelőt Markó tudásának legjavát bemutatta: az összegző jellegű alkotáson szerepelnek az idillikus tájak legszebb elemei, az odaadó pontossággal megfestett természeti részletek, a klasszikus antik időket idéző leplekbe bújtatott, a festőre mindvégig jellemző finomsággal megfestett szereplők s a bibliai történet emelkedett hangulata párosul az aratást végző nők és férfiak időtlen zsánerjelenetével.

H.O.